Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 8

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 132 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.(,PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G‘afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish 16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna

Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash 20
Shakarov Zafar Gafforovich

Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему 24
S.S. Ismailov

"Kreativ iqtisodiyot" va "kreativ industriya": mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili 32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich

Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari 37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li

Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari 41
Sh.B. Donayev

Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir 45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich

Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish 49
Idirisov Alisher Otajonovich

Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlari 53
Sultanov Maxmud Axmedovich

Poverty in developing countries: new problems and solutions 57
Amirdjanova Sitora Sunnat kizi

Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики 61
Вохидова Мехри Хасановна

Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран 69
Буранова Лола Вахобовна

Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi 78
Babamatov Tolib Xakimovich

Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari 83
S.A.Karabayev

O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari 90
Yusupov Aziz Shuxratovich

Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi 95
Gulbayeva Feruza Islamovna

Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri 102
Sherov Alisher Bakberganovich

Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili 107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi

O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 111
Umarova Malika Baxtiyarovna

Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций 116
Умида Юлдашева

Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях 120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish 127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich

MEHNAT RESURSLARINI SAMARALI BOSHQARISH ORQALI ISH BILAN BANDLIKNI TA'MINLASH

Shakarov Zafar Gafforovich
Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada mehnat resurslarini samarali boshqarish va ish bilan bandlikni ta'minlashning ahamiyati tahlil qilinadi. Mehnat resurslarini boshqarishning asosiy maqsadlari, jumladan, mahsuldorlikni oshirish, xodimlarning qobiliyat va ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ishchi kuchi barqarorligini ta'minlash haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, ish bilan bandlikni ta'minlashning asosiy strategiyalari, jumladan, ta'lim va kasbiy tayyorgarlik dasturlari, yangi ish o'rinlari yaratish, raqobatbardosh mehnat bozori yaratish va aholini band qilish bo'yicha maxsus dasturlar muhokama qilinadi. O'zbekistonda ushbu yo'nalishda olib borilayotgan keng ko'lamli chora-tadbirlar, xususan, davlat rahbari Shavkat Mirziyoyevning farmonlari va qarorlari ijrosi hamda ilmiy-tadqiqot markazlarining roli yoritiladi.

Kalit so'zlar: mehnat resurslari, samarali boshqarish, ish bilan bandlik, mahsuldorlik, ta'lim dasturlari, kasbiy tayyorgarlik, yangi ish o'rinlari, raqobatbardosh mehnat bozori, O'zbekiston iqtisodiyoti, davlat strategiyalari.

Abstract: This article analyzes the importance of effective management of labor resources and ensuring employment. The main goals of human resources management are discussed, including increasing productivity, developing the abilities and skills of employees, and ensuring the stability of the workforce. Also, the main strategies for ensuring employment are discussed, including education and vocational training programs, creation of new jobs, creation of a competitive labor market and special programs for employment of the population. Large-scale measures in this direction are being carried out in Uzbekistan, in particular, the head of state The execution of Shavkat Mirziyoyev's decrees and decisions and the role of scientific research centers are highlighted.

Key words: labor resources, effective management, employment, productivity, educational programs, vocational training, new jobs, competitive labor market, economy of Uzbekistan, state strategies.

Аннотация: В данной статье анализируется важность эффективного управления трудовыми ресурсами и обеспечения занятости. Обсуждаются основные цели управления человеческими ресурсами, в том числе повышение производительности, развитие способностей и навыков сотрудников, а также обеспечение стабильности рабочей силы. Также обсуждаются основные стратегии обеспечения занятости, включая программы образования и профессиональной подготовки, создание новых рабочих мест, создание конкурентного рынка труда и специальные программы занятости населения. Масштабные меры в этом направлении осуществляются в Узбекистане, в частности, глава государства Освещены исполнение указов и решений Шавката Мирзиёева, роль научно-исследовательских центров.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, эффективное управление, занятости, производительности труда, образовательные программы, профессиональная подготовка, новые рабочие места, конкурентный рынок труда, экономика Узбекистана, государственные стратегии.

KIRISH

Har qanday jamiyat boyligining manbayi, insoniyat tomonidan moddiy va ma'naviy boylik yaratishning asosiy omili mehnatdir. Jamiyatning ijtimoiy shakli qanday bo'lishidan qat'i nazar, mehnat moddiy va nomoddiy ne'matlar ishlab chiqarishda zarur faoliyat bo'lib qolaveradi. Bu yerda mehnatning iqtisodiy mohiyati hamda uning iqtisodiy kategoriya ekanligi namoyon bo'ladi. Kishilar mehnat faoliyatlari doirasini kengaytirib, ishlab chiqarish jarayonini to'xtovsiz mukammallashtirib boradilar. chunki iqtisodiy rivojlanishning barcha muammolari o'sib borayotgan ehtiyojlarni qondirish uchun cheklangan resurslarni tejamli sarf qilish bilan bog'liq bo'lib, mehnat jamiyat iqtisodiy rivojlanishining asosini tashkil qiladi.

Aholining bandlik darajasini ko'tarish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil

30-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatini tubdan isloh qilish va yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi[1] PF-6017-son Farmonidan kelib chiqqan holda yoshlarni bandligini yanada kuchaytirish ishlari amalga oshirilmoqda. Yoshlarning mustaqil hayotga qadam qo‘yishlari, o‘z iqtidori va salohiyatini to‘liq namoyon etishlari uchun sharoitlarni kengaytirish, ularning bandligiga ko‘maklashish, doimiy ish bilan hamda munosib daromad olishini ta’minlash borasida olib borilayotgan islohotlarni izchil davom ettirish maqsadida qabul qilingan farmon doirasida har bir mas’ul tashkilotga o‘z vazifalari tizimli tarzda taqsimlangan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aholining bandligini ta’minlash hamda inson resurslaridan samarali foydalanish mamlakat rivojidagi eng muhim omillardan biri bo‘lganligi sababli bu sohada xorijlik va mahalliy iqtisodchi olimlar qator tadqiqotlar o‘tkazishgan. Mahalliy olimlarimizdan akademik K.X. Abdurahmonov, B.X. Umurzakov, N.K. Zokirova, N.X. Raximova, Z.Ya. Xudoyberdiev, N.U. Arabov, D.A. Nasimov, G.K. Abdurahmonova, Sh.D. Kudbiev B. Hasanov, D. Tursunova, X.P. Abulqosimov kabilarni tadqiqotlari soha rivojiga ulkan hissa qo‘shgan.

O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi akademigi K.X. Abdurahmonov: “Inson resurslari o‘zida inson kapitaliga talab va uning taklifi hamda boshqa iqtisodiy ko‘rsatkichlarga egaligi sababli iqtisodiy munosabatlarning subyekti hisoblanadi”, – deydi va uning subyektivlik jihatlariga e’tibor qaratgan holda inson resurslarining iqtisodiy texnik resurlarining boshqa turlaridan (moddiy, moliyaviy, axborot va hokazolar) farqli jihatlarini quyidagilar bilan izohlaydi:

birinchidan, “inson intellektga ega, demak, uning tashqi ta’sirga (boshqaruvga) munosabati mexanik tarzda emas, balki onglidir. Bu esa boshqaruv subyektlari va obyektlarining hamjihatligi ikki tomonlama ekanligini anglatadi;

ikkinchidan, inson resurslari intellektga ega bo‘lganligi sababli odamlar muttasil ravishda rivojlanish va takomillashishga qodir. Bu esa har qanday alohida korxona yoki butun jamiyatning samaradorligini oshirishning eng muhim va uzoq muddatli manbayi hisoblanadi;

uchinchidan, inson o‘z oldiga ongli ravishda muayyan maqsadlarni qo‘ygan holda faoliyatning aniq bir turini tanlaydi”[2].

X.P. Abulqosimov o‘z ilmiy ishlarida inson resurslarini samarali boshqarish borasida quyidagicha fikr bildirgan: “Innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish mehnat resurslaridan samarali foydalanish imkonini beradi va ish bilan bandlikni oshiradi” [3].

Xorijlik olimlardan Sarah Johnson, Robert Brown, Linda Williams, Michael Davis, Karen Wilsonlar mehnat resurslarini samarali boshqarish borasida ilmiy ishlar o‘tkazishgan. Michael Davis inson resurslari mavzusida: “Tashkilotlar o‘z xodimlarining qobiliyatlarini aniqlab, ulardan to‘g‘ri foydalanish orqali ish bilan bandlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Xodimlarning motivatsiyasini oshirish va ularni rag‘batlantirish mehnat resurslarini boshqarishning asosiy omillaridan biri bo‘lib, bu orqali ishchi kuchining samaradorligi ortadi”, – deb ta’kidlagan[4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo‘llaniladigan usullardan foydalanildi. Mehnat resurslarini samarali boshqarishning aholining ish bilan bandligiga ta’siri tendensiyalarini o‘rganishda umumiylikdan individuallikka va aksincha tartibda deduksion yoki induksion usullardan foydalanish samara bersa, abstrakt-mantiqiy fikrlash usuli esa jarayonni tizimli tahlil qilishda ahamiyatlidir. Ilmiy tahlil jarayonida ana shu ilmiy tadqiqot usullaridan, xususan, kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullarini keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatimizda yosh avlodni barkamol qilib tarbiyalash, ularning hayotga mustaqil qadam qo‘yishlari uchun barcha zarur sharoitlarni yaratishga qaratilgan tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2021-yilning “Yoshlarni qo‘llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili” deb nomlanishi yoshlarga oid davlat siyosati sohasidagi ishlar natijadorligi va yoshlar bilan ishlash samaradorligini oshirish borasida oldimizda turgan muhim vazifalarni belgilab berdi. Raqamlashish va texnologik o‘zgarishlar barcha turdagi

1 https://lex.uz/docs/-4880189
2 Абдураҳмонов Қ.Х. Меҳнат иқтисодиёти: Назария ва амалиёт. Дарслик. –Т.: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси “Fan” нашриёти давлат корхонаси, 2019. 592б. 180-бет.
3 Abulqosimov H.P., Ashurova M.X. Mehnat resurslari va ulardan unumli foydalanish yo‘llari // Iqtisod va moliya / Ekonomika i finansi, 2015, 11-son, 52-57-betlar [8].
4 Michael Davis (2007) Principles of Management (11th Edition) Published by Nelson Educational Limited, Canada. p.115.

resurslardan samarali foydalanishni taqozo etayotgan bir vaqtda inson resurslari va mehnat resurslaridan samarali foydalanish, pirovardida mamlakat fuqarolari farovonligi va iqtisodiy barqarorlikka erishish jahon mamlakatlari oldida muhim chora-tadbirlarni ishlab chiqishga undamoqda. Mehnat munosabatlarida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi soyasida ham ish beruvchi, ham xodim manfaatlari yotadi.

Ish bilan bandlik – bu iqtisodiy faol aholining qonun hujjatlariga muvofiq, daromad keltiradigan faoliyatga ega boʻlishidir. Oʻzbekiston Respublikasining "Aholini ish bilan taʼminlash toʻgʻrisida"gi Qonunning 2-moddasiga asosan ish bilan taʼminlash – fuqarolarning qonun hujjatlariga zid kelmavdigan, oʻz shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish bilan bogʻliq boʻlgan, ularga ish haqi (mehnat daromadi) keltiradigan faoliyatidir. Demak, ish bilan band boʻlgan xodim uch shartga javob bera oladigan faoliyat bilan shugʻullanishi lozim: birinchisi, qonun hujjatlariga zid kelmavdigan, ikkinchidan, jamiyat aʼzolarining shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan, uchinchidan, bu faoliyat xodimga ish haqi (mehnat daromadi) keltiradigan boʻlishi zarur.

Inson resurslaridan samarali foydalanish faqatgina mamlakatda mavjud boshqa resurslardan ham samarali foydalanishga imkoniyat yaratibgina qolmay, balki kelgusida inson kapitaliga ham natijador sarmoya kiritilishiga xizmat qiladi. Bunda ijtimoiy, huquqiy, tashkiliy, moliyaviy va iqtisodiy mexanizmlar faolligini oshirgan holda xususiy, davlat va nodavlat notijorat tashkilotlari hamda xalqaro tajribalarni milliy manfaatlar asosida amaliyotga qoʻllash boʻyicha chora-tadbirlar samaradorligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, mehnat resurslarini samarali boshqarish quyidagi natijalarni berishi barchamizga maʼlum[5]:

1. **Mahsuldorlikni oshirish:** ishchilarni toʻgʻri joylashtirish va ularga tegishli vazifalarni yuklash orqali tashkilotlar oʻz mahsuldorliklarini oshirishi mumkin.
2. **Xodimlarning qobiliyati va malakasini rivojlantirish:** xodimlarni doimiy ravishda oʻqitish va malakasini oshirish orqali ularning qobiliyatlarini rivojlantirish, bu esa tashkilotga yanada yuqori sifatli xizmat koʻrsatishga imkon beradi.
3. **Ishchi kuchi barqarorligi:** xodimlarning ishga qiziqishini oshirish va ularni ragʻbatlantirish orqali ishchi kuchi barqarorligini taʼminlash.

Aholini samarali ravishda ish bilan bandligini taʼminlash uchun quyidagilarni amalga oshirish lozim:

1. **Taʼlim va kasbiy tayyorgarlik dasturlari:** xodimlarning malakasini oshirish va ularni zamonaviy texnologiyalar bilan tanishtirish uchun taʼlim va kasbiy tayyorgarlik dasturlarini kuchaytirish zarur;
2. **Yangi ish oʻrinlari yaratish:** innovatsion texnologiyalar va yangi sanoat tarmoqlarini rivojlantirish orqali yangi ish oʻrinlari yaratish;
3. **Raqobatbardosh mehnat bozori yaratish:** mehnat bozorida talab va taklifni muvozanatlashtirish orqali raqobatbardosh mehnat bozorini yaratish;
4. **Aholini band qilish boʻyicha maxsus dasturlar:** yoshlar va ayollarni ish bilan taʼminlash uchun maxsus dasturlar va loyihalarni amalga oshirish.

Hozirgi vaqtda yoshlarni qoʻllab-quvatlash hamda bandligini oshirish maqsadida tadbirkorlarni qoʻllab-quvvatlash uchun qator imkoniyatlar taqdim etilmoqda. Ulardan biri – bu yoshlarning investitsion tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirish uchun taqdim etilayotgan imtiyozli kreditlardir. Demak, ushbu kreditlar aynan qaysi loyihalar uchun va qanday shartlar asosida taqdim etilishini quyida koʻrib chiqamiz.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 21-apreldagi "Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalari faoliyatini tashkil etish hamda yoshlarning tadbirkorlikka oid tashabbuslarini qoʻllab-quvvatlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi PQ-5088-sonli Qaroriga[6] muvofiq, yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalari hamda Yosh tadbirkorlarni qoʻllab-quvvatlash jamgʻarmasi tashkil etiladi. Ushbu Sanoat zonalarida "StartUplar" tashkil etish, yoshlarga tadbirkorlik faoliyatini boshlashi va yuritishlari, shu jumladan, innovatsion mahsulotlarni ishlab chiqarish jarayoniga joriy etish va natijalarini tijoratlashtirish, yirik sanoat korxonalari bilan kooperatsiya aloqalarini oʻrnatish uchun barcha sharoitlar taʼminlandi.

Oʻzbekiston Respublikasi aholisining ish bilan bandligi holatini tahlil qiladigan boʻlsak, 2000-yilda aholining ish bilan bandlik holati 69,4% ni tashkil etib, 2004-yilda sezilarli darajada pasayish boʻlganini, yaʼni 67,5% ga tushib ketgani va 6 yil davomida, yaʼni 2004-yildan 2010-yilgacha oʻzgarishsiz davom etib 2012-yilda 66,2% keskin tushishi kuzatildi va ishsizlikning oshishi 2017-yilga kelib bartaraf etildi va 69,2% aholi ish bilan bandligi belgilandi va 2020-yilga kelib ishsizlik pik holati qayd etildi, 66,0% ni tashkil etadi. 2022-yilda bandlik holati oʻsishni boshladi va 67,2%ni tashkil qildi. Har bir davlatda aholining tabiiy harakati oʻrganib boriladi. Chunki aholining tabiiy harakati aholi takror barpo boʻlishida muhim ahamiyatga egadir. Tugʻilishning umumiy koeffitsiyenti Oʻzbekiston Respublikasida 2011-yil 22 promilleni, 2021-yilda esa 24,6 promilleni tashkil

5 Abdurakhmanov K. Labour Economics. Theory and practice. Scientific Publishing House IVG. 2020 by GB Global Business LTD in London, United Kingdom. 2020. 615 p.
6 https://lex.uz/docs/-5383002

qilganini ko‘rish mumkin.

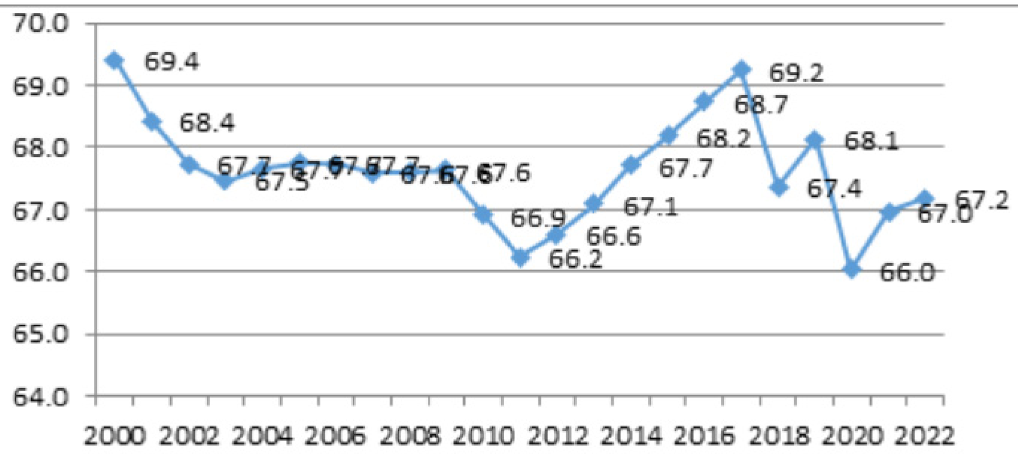

1-rasm. O‘zbekiston Respublikasi aholi ish bilan bandligi holati, foizda[7].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mehnat resurslarini samarali boshqarish va ish bilan bandlikni ta’minlash davlat iqtisodiyoti va aholining hayot sifatini yaxshilash uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun ta’lim va kasbiy tayyorgarlik dasturlarini kuchaytirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va raqobatbardosh mehnat bozorini yaratish kabi strategiyalarni qo‘llash zarur. O‘zbekistonda ushbu yo‘nalishda olib borilayotgan ishlar milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga katta hissa qo‘shmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, mamlakatda mavjud inson resurslaridan samarali foydalanish maqsadida quyidagi takliflarni amaliyotga tatbiq qilishimiz lozim:

1. **Ta’lim va treninglar tashkil etish:** xodimlarning malakasini oshirish uchun doimiy ta’lim va trening dasturlarini tashkil etish.
2. **Innovatsiyalarni joriy etish:** ishlab chiqarish jarayonlariga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali yangi ish o‘rinlari yaratish.
3. **Raqobatbardosh mehnat bozori:** mehnat bozorida talab va taklifni muvozanatlashtirish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish.
4. **Maxsus dasturlar:** yoshlar, ayollar va imkoniyati cheklangan shaxslar uchun maxsus bandlik dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish.
5. **Xalqaro tajriba:** mehnat resurslarini boshqarish va bandlikni ta’minlash bo‘yicha xalqaro tajribani o‘rganish va mamlakat sharoitiga moslashtirish.

Bu takliflar mehnat resurslarini boshqarish va ish bilan bandlikni ta’minlash jarayonlarini yanada samarali qilishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 21.04.2021-yildagi "Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalari faoliyatini tashkil etish hamda yoshlarning tadbirkorlikka oid tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PQ-5088-son qarori.lex.uz›docs/-5383002
2. Абдураҳмонов К.Х. Меҳнат иқтисодиёти: Назария ва амалиёт. Дарслик. –Т.: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси “Фан” нашриёти давлат корхонаси, 2019. 592б. 180-бет.
3. Абулқосимов Ҳ.П., Ашурова М.Х. Меҳнат ресурслари ва улардан унумли фойдаланиш йўллари // Иқтисод ва молия / Экономика и финанси, 2015, 11-сон, 52-57-бетлар.
4. Kreitner R. (2007) Principles of Management (11th Edition) Published by Nelson Educational Limited, Canada. p.115.
5. Inegbenebor A.U and Agbadudu A.B. (1995) Introduction to Business: A Functional Approach. Uri Publishing Ltd., 27 Sokponba Road, Benin City, Nigeria.
6. Abdurakhmanov K. Labour Economics. Theory and practice. Scientific Publishing House IVG. 2020 by GB Global Business LTD in London, United Kingdom. 2020. 615 p.
7. Michael Davis (2007) Principles of Management (11th Edition) Published by Nelson Educational Limited, Canada. p.115.
8. http://www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat Statistika agentligining rasmiy sayti.
9. http://www.mehnat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligining rasmiy sayti.

7 http://www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat Statistika agentligining rasmiy sayti.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.